

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ISSN 2408-2457 ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๐

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑
“การจัดการวัฒนธรรมเชิงพระพุทศศาสนาอย่างยั่งยืน”

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
ISSN 2408-2457
ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๐ – มิถุนายน ๒๕๖๐

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา และสังคมศาสตร์
๒. เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและสังคมศาสตร์แก่สังคม
๓. เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดทางพระพุทธศาสนาและสังคมศาสตร์
๔. เพื่อสร้างเครือข่ายและความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์	อธิการบดี
พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระราชเชมมากร, ผศ.ดร.	รองอธิการบดี วิทยาเขตแพร่
พระราชปริยัติมุนี, ผศ.ดร.	คณบดีคณะพุทธศาสตร์
พระครูโสภณพุทธศาสตร์, ผศ.ดร.	คณบดีคณะครุศาสตร์
พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท, ผศ.ดร.	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์

กองบรรณาธิการ

พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, ดร.	พระครูโกศลพัฒนบัณฑิต, ผศ.ดร.
พระครูสิทธิชัยภักดิ์, ดร.	พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์
พระอนุสรณ์ กิตติวณโณ	พระศรีศักดิ์ สัมโร
ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงค์	ผศ.นวัชโรจน์ อินเต็ม
ดร.ดำเนิน หมายดี	

บรรณาธิการ พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวณโณ,ดร.

ผู้ช่วยบรรณาธิการฝ่ายบริหาร นายธีรวัฒน์ จันทร์จำรัส

ผู้ช่วยบรรณาธิการฝ่ายจัดการ พระศักดิ์ดา ฉันทโก,ดร.

นิติกร นายสุขุม กันกา

ปก ภาพ นายกริช อินเต็ม

จัดรูปเล่ม นายธีรวัฒน์ จันทร์จำรัส

งานสมาชิก ผศ.นวัชโรจน์ อินเต็ม

พระมหาฐิติพงษ์ วรทสสี

พิสูจน์อักษร รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์

ผศ.ฉวีวรรณ สุวรรณภา

ผศ.รวีโรจน์ ศรีคำภา

ดร.อรอนงค์ วุวงศ์

จำนวนพิมพ์ ๒๐๐ เล่ม

จำนวนหน้า ๘๐๘ หน้า

ดำเนินการจัดพิมพ์ สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๑๑๑ หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐

โทรศัพท์-โทรสาร ๐๕๔-๖๔๖๒๗๓, ๖๔๖๕๘๕

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์เมืองแพร่การพิมพ์

๓๖/๑ บ้านใหม่ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๕๔-๕๑๑๖๑๙

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ (Peer Review)

สาขาวิชา พระพุทธศาสนา

พระราชเชมมาร, ผศ. ดร.

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.

รศ.ดร. โสวิทย์ บำรุงภักดิ์

ผศ.ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน

ผศ.ดร. วิโรจน์ อินทนนท์

ดร. พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์

รศ.บุหงา วชิรบรรจง

ผศ.ดร. อ้อมจิต แป้นศรี

รศ.ดร. สมศักดิ์ บุญปู

รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์

ผศ.ดร. สมชัย ศรีนอก

ดร.อรอนงค์ วุวงศ์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สาขาวิชา สังคมศาสตร์

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ,รศ.,ดร.

ศ.ดร.จ่านงค์ อติวัฒนสิทธิ์

ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงศ์

ดร.สายัณห์ อินนันใจ

รศ.ดร.ปาริชาติ บัวเจริญ

ดร.จันทนา สุทธิจारी

ผศ.ดร.สุกิจ ชัยมุสิก

ผศ.ดร.ทีฆา โยธาทักดี

ดร.สมบัติ ก้นบุตร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

ภาคพายัพ เชียงใหม่

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

สารบัญ

หน้า

การศึกษาหลักอภินันทนาการกับการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน โดยการครอบครองปรปักษ์	
ดร.สหชาติ ทันทิ และคณะ	๑
กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย	
ดร.สุเทพ สารบรรณ	๑๐
ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม : ประวัติศาสตร์ เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และหลักพุทธธรรม ในสมัยลานนา- สุโขทัย	
ดร.สหทัย วิเศษ และคณะ	๒๔
การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของป่ากับหลักพุทธธรรม ในทรรศนะพระพุทธศาสนาเถรวาท	
ผศ.ดร.ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ และคณะ.....	๓๗
การใช้หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพการรักษาสุขภาพด้วยวิธีการดอกเส้น ของชุมชนสุขสมบูรณ์ ตำบลสองชั้น อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์	
พระครูปริยัติปัญญาโสภณ และ คณะ.....	๔๕
รูปแบบการจัดการความรู้แหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด	
พระครูวาปีจันทคุณ, ดร.และคณะ	๕๖
กระบวนการสร้างจิตตปัญญาวัฒนธรรมเชิงพุทธในสังคมไทย	
พระครูสิริรัตนานูวัตร,รศ.ดร.....	๖๔
นครแห่งศิลปะ : แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์พุทธศิลปกรรม ของวัดที่เป็นพระอารามหลวงจังหวัดเชียงราย	
พระครูวิมลศิลปกิจ.....	๗๒
พ่อล่าม-แม่ล่าม : การจัดการความขัดแย้งในครอบครัวในวัฒนธรรมผู้ไท	
พระมหาประทีป สุบุญโม	๘๑
มหาสติปัญญา ๔ : กรณีศึกษาจากวรรณกรรมปัจจุบันประเภทแนวคำสอน ครูบาอาจารย์	
นางสาวสร้อยญา โชติรัตน์	๘๘
การพัฒนาชุดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารในการท่องเที่ยวแก่ความอยู่ของเด็ก และเยาวชนตำบลแม่ยาว อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย	
นายกำพล สุกันโท	๑๐๑
กระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมความเข้มแข็งทางอารมณ์ของพยาบาลวิชาชีพ	
ดร.อรชร ไกรจักร	๑๐๘

ศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมของนักการเมืองไทยตามหลักพุทธธรรม	
ดร.สิริ สุภผล และคณะ.....	๑๑๕
การจัดการความรู้ด้วยทักษะภาษาอังกฤษในแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงราย	
นายอานันท์ ภาแก้ว.....	๑๒๗
การจัดการศึกษาขององค์กรพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างสันติภาพ	
พระพรสวรรค์ ฐิติญาโณ, ดร. และคณะ.....	๑๓๖
สมถกัมมัฏฐานในฐานะเป็นบาทฐานของมโนมยิทธิ	
ดร.เสฐียร ทังทองมะดัน และคณะ.....	๑๔๕
บทบาทของพระสงฆ์ไทยในการสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคเอดส์	
นายสนั่น ประเสริฐ และคณะ.....	๑๕๖
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ ขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	
พระครูปลัดธรรมสรณ์ จตตมโล,ดร. และคณะ	๑๖๒
วิเคราะห์การตีความปฏิจจสมุปบาทตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ	
พระครูโพธิสีลคุณ เป้งไชโย และคณะ	๑๗๐
การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดแพร่	
ผศ.ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ.....	๑๗๙
แนวคิดและรูปแบบการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา	
รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีรพงศ์ และคณะ.....	๑๙๒
การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการแสดงผลของกรรม และการตกทอดกรรมสู่ทายาท	
รศ.สมบุญ บัญญัติ และคณะ	๒๐๘
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาการเมืองการปกครองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ของนิสิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	
นายภูพาน แก้วอัคฮาต	๒๑๗
ลักษณะการผสมผสานหลักการทางพระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนาชุมชนไทยพวน ตำบลทุ่งไฉ้ง จังหวัดแพร่	
นายเสริมศิลป์ สุขเมธีสกุล และคณะ.....	๒๒๖
การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาคภาษาอังกฤษสำหรับวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดเชียงราย	
พระครูสุธีสุตสุนทร, ดร. และคณะ	๒๓๓
การศึกษาคำอุปัฏฐากสาวจังหวัดน่าน	
นายสมคิด นันตะ	๒๔๑

ความเชื่อและคตินิยมที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่สงกรานต์ล้านนา	
พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์ ๒๕๐	๒๕๐
รูปแบบการเรียนการสอนรายวิชา การวิจัยในชั้นเรียน ของนิสิตมหาวิทยาลัย	
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ โดยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	
ผศ.ชลธิชา จิรภัคพงศ์ ๒๕๘	๒๕๘
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะแบบสุขภาวะของชุมชนบ้านทุ่งศรี	
ตำบลทุ่งศรี อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่	
นายภูพาน แก้วอัคฮาต ๒๖๘	๒๖๘
การพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์	
รายวิชาการบริหารธุรกิจขนาดย่อม ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	
วิทยาลัยอาชีวศึกษาแพร่	
นางเพียงแพน อุปทอง ๒๗๙	๒๗๙
การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุไปสู่การเป็นครูภูมิปัญญา	
ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนวัดจอมสวรรค์ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่	
นายมนัส จันท์พวง และคณะ ๒๘๖	๒๘๖
การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	
ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น	
นายมนัส จันท์พวง และคณะ ๒๙๖	๒๙๖
ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์การบริหารส่วนตำบล	
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	
ดร.ภูมิพัฒน์ เสน่ห์พุด และคณะ..... ๓๐๖	๓๐๖
แนวทางในการเสริมสร้างวินัยในการใช้สื่อออนไลน์ของนักเรียนโรงเรียนวัดน้ำไหล	
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ตำบลสะเดา อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์	
ด้วยกระบวนการไตรสิกขา	
นายนนทชัย ศิริโชติ ๓๑๓	๓๑๓
ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของโรงพยาบาลพะเยาต่อการจ้างงานภายนอก	
พระเอกภพ พวงประดิษฐ์ ๓๒๒	๓๒๒
การมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบล	
ในเขตอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	
พระบุญญฤทธิ์ จันทโก (ฉลาดคิด) ๓๓๒	๓๓๒
ความเชื่อดั้งเดิมของชาวพุทธที่มีต่อต้นไม้	
พระครูสุวรรณสุนทร มหาปัญญา ๓๓๗	๓๓๗
ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่น	
ขององค์การบริหารส่วนตำบลพยุห์ อำเภอพยุห์ จังหวัดศรีสะเกษ	
พระสุชาติ ปริปัญญา (มารศรี) ๓๔๕	๓๔๕

ศึกษาสุขภาพของพระสงฆ์ ตำบลจี้วलय อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร	
พระสุรพล ปิยธมฺโม (ขุนไชย)	๓๕๐
การให้บริการของพนักงานธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร	
สาขาพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ตามหลักสังคหวัตถุ ๔	
นายมนตรี กัลชาญพันธ์	๓๕๙
การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับศีลธรรมในมุมมองพุทธปรัชญา	
พระมหาขุนพล สมจิตโต.....	๓๖๖
การจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน	
พระราชธรรมสารสุธี,ดร. และคณะ.....	๓๗๔
เดอะ เวลีว้า สรณังกร สังฆราชา พิพิธภัณฑแห่งมัลวัตตะมหาวิหาร	
ข้างทะเลสาบ เมืองแคนดี้ ประเทศศรีลังกา	
พระราชเขมากร,ผศ.ดร.	๓๘๓
หลักการช่วยเหลือมนุษยตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน	
พระครูวรกิจสุนทร	๓๙๔
นักบริหารยุคใหม่กับประเทศไทย ๔.๐	
พระครูโกศลพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร. และคณะ	๔๐๐
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการพัฒนากฎมีปัญญาท้องถิ่น	
พระครูวรดิษฐ์ธรรมาภรณ์	๔๐๙
สุนทรียภาพ : ความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธ	
พระมหาศิริพงษ์ ฐิตวิริโย และคณะ.....	๔๑๕
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน	
พระครูโพธิธรรมานูศาสน์	๔๒๖
พุทธธรรมกับการขัดเกลาทางสังคม	
พระอนุสรณ์ กิตติวณโณ และคณะ.....	๔๓๒
อยู่อย่างไร ให้มีความสุข ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐	
ดร.ดำเนิน หมายดี และคณะ	๔๔๔
หลักธรรมนิเทศในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคไทยแลนด์ ๔.๐	
พระครูพิศาลโพธิธรรม	๔๕๓
การบริหารงานองค์กรยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ตามหลักพรหมวิหารธรรม	
ดร.ดำเนิน หมายดี และคณะ	๔๖๑
สติกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต	
พระครูสารกิจประยุต,ดร.	๔๗๑
พัฒนาการแนวคิดเกี่ยวกับพุทธศิลป์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท	
นายเสถียร สระทองให้.....	๔๗๙
ปะกำช้าง : ความเชื่อในพลังศักดิ์สิทธิ์ของกลุ่มชาวไทยภูเขา ในจังหวัดสุรินทร์	
ดร.โยธธารา ศิริภาประภากร	๔๘๘

สมถะและวิปัสสนา : เครื่องมือสำหรับการสร้างความสุขในองค์กร	
ดร.สามารถ บุญรัตน์	๔๙๕
การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของการแข่งขันเรือยาวในจังหวัดน่าน	
ดร.ธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล.....	๕๐๗
บทบาทของผู้สูงอายุในการสร้างคุณประโยชน์และการพัฒนา	
นายไว ซีรัมย์ และคณะ	๕๒๐
สถานะการศึกษาภาษาบาลีในวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช	
พ.อ.ดร.เกื้อ ชัยภูมิ	๕๓๒
พระมัลลยเถระในฐานะต้นกำเนิดวรรณคดีพุทธศาสนาไทย	
พระมหาพจน์ สุวโจ, ดร. และคณะ.....	๕๓๙
หลักอภินิหารปัจเจกชน ๕ ในฐานะเป็นพุทธวิริยคุณแลสุขภาวะแบบองค์รวม	
พระมหาธีระศักดิ์ พลปัญญา,ดร	๕๕๔
พัฒนาการแนวคิดเกี่ยวกับการสวดอภิศรรมในงานศพ	
พระมหาปณิธาน สุเมโธ และคณะ	๕๗๑
การดูแลผู้สูงอายุด้วยหลักจิตตภาวนา	
พระมหานิพนธ์ มหาธมมรกขิโต และคณะ	๕๗๙
การเสริมสร้างความรักแบบยั่งยืนตามหลักพุทธจิตวิทยา	
นายทิพย์ ชันแก้ว และคณะ	๕๘๗
การจัดการความโกรธด้วยวิธีการทางพุทธจิตวิทยา	
นายธนนต์ชัย พัฒนะสิงห์ และคณะ	๕๙๙
ค่านิยมทางวัฒนธรรมในยุคทศวรรษที่ ๒๑	
นายอิสรพงษ์ ไกรสินธุ์ และคณะ.....	๖๑๖
แนวทางการพัฒนาประเทศกับความขัดแย้งในสังคม	
ผศ.ดร.ธงชัย สิงอุตม และคณะ	๖๒๕
วิเคราะห์ความแตกต่างของมิจฉาทิฎฐิกับสัมมาทิฎฐิที่ถูกต้อง	
ดร.เจริญ มณีจักร และคณะ	๖๓๖
หลักการพัฒนาตน	
นายรุ่งสุริยา หอมวัน	๖๔๕
จริยศาสตร์ : ความสันติในสังคม	
พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ (ประมวน จนทาโก)	๖๕๒
เปรียบเทียบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศ	
นายประสงค์ หัสรินทร์	๖๕๙
พุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า	
พระครูปลัดมหาเถรานุวัตร (ศรีณภีร์มย์ จุลทกาล)	๖๗๑

การพัฒนาจริยธรรมการครองตน ครองคน ครองงานของผู้บริหารสถานศึกษา	
พระครูสุจิตธรรมสุนทร (สมจิต เนียมหอม)	๖๘๘
การป้องกันยาเสพติดในพฤติกรรมกลุ่มเสี่ยงของวัยรุ่นและผลกระทบต่อด้านสุขภาพ	
พระครูสมุห์สมชัย นิสสโร (ประกอบพรชัย)	๗๐๑
รูปแบบการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของจังหวัดสุโขทัย	
พระครูปิยกิจบัณฑิต	๗๑๒
คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ทรงประสิทธิผลตามหลักศีล ๕	
พระสมุห์เอนก ปุณฺณวุฑฺโฒ (แก้วดวงดี)	๗๒๖
อิทธิบาท ๔ กับการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา	
พระดำรงค์ ภาทมนฺนี	๗๔๓
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา	
นายทนง ทศไกร	๗๕๕
ผู้บริหารสถานศึกษากับงานวิชาการในโรงเรียน	
นายนิพนธ์ ชาวเอี่ยม	๗๖๕
การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารที่เข้มแข็ง	
นายปลุกษา โปรเทียรณ์	๗๗๒
รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรสายวิชาการในสถานศึกษา	
นางพรพรรณ โปรเทียรณ์	๗๗๖
การพัฒนาปัญญาตามหลักไตรสิกขา	
พระแสงจันทร์ ฐิตสาโร	๗๘๐
ภาคผนวก	๗๙๑

พุทธธรรมกับการขัดเกลาทางสังคม

พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์^{๒๗๕}

พระมหาสิทธิชัย ขยสิทธิ, พระศกดิษฐ์ ส่วโร

บทคัดย่อ

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน นับวันยิ่งมีความรุนแรงและมีแนวโน้มสูงขึ้นในอนาคต สืบเนื่องจากความไม่มั่นคงของการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ ทำให้ความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชนต้องปรับเปลี่ยนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ขณะเดียวกันเมื่อประชาชนไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ปัญหาที่ตามมาคือ อาชญากรรมต่าง ๆ ที่แฝงมากับความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจและการเมือง เช่น ปัญหาการทำร้ายร่างกาย ปัญหาการค้ำมนุษย์ ปัญหาการลักทรัพย์ ปัญหายาเสพติด และปัญหาการฆ่าตัวตาย ซึ่งปัญหาดังกล่าวกำลังรอการแก้ไขอย่างจริงจัง ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีอาสาสมัครหรือองค์กรต่าง ๆ เข้ามาให้ความช่วยเหลือก็ตาม แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาลงนี้ได้

ดังนั้นสิ่งหนึ่งที่จะเข้ามามีบทบาทและให้ความสำคัญในการช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ นั่นก็คือ สถาบันทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีหลักคำสอนมากมายหลายประการ ที่จะช่วยขัดเกลาสมาชิกของสังคมให้มีสติสัมปชัญญะ สามารถแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามสัมมาปฏิบัติ และช่วยกันพัฒนาสังคมประเทศชาติให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ประชาชนคนไทยส่วนมากให้ความเคารพนับถือและยังยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตราบจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: พุทธธรรม, การขัดเกลาทางสังคม

Abstract

The problems condition has been in the present society which has more violent and high trend up to the future because of it is not stable of politic and economy. It is made the life style of people adjusted to social change. At the same time, when the people has not adjust with the social change, it has the problem about the crimes that hide with the unstable politic and economy as bodily harm problem, human trafficking problem, steal problem, drug problem and suicide problem. These problems are waiting for serious solution. However, it has the volunteer or the various organization to help but it cannot solve these problems.

Therefore, one thing that will have played important role for helping social problems solve is the Buddhist institute. The Buddhism is the religion that has much teaching for improving the numbers of the society to have the consciousness and they can solve the right problems as good practice and helping social and country development all together to have peacefully. So, Buddhism is a religion that the most Thai people who have more respect and practice holding up to the present time.

Keyword: Buddhadhamma, Socialization, Society

^{๒๗๕} อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

บทนำ

ความสงบสุขของสังคม เป็นตัวชี้วัดความมั่นคงทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศชาติ ตรงกันข้าม หากการเมืองและเศรษฐกิจไม่มั่นคง ย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน อันจะนำมาซึ่งปัญหาทางมากมายทางสังคม เช่น ปัญหาการโจรกรรมทรัพย์สิน การฉกชิงวิ่งราว การคอร์รัปชัน การโกหกหลอกลวงด้วยคำพูด เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินสมบัติของคนอื่น ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดจากการขโมย การพุดจาส่อเสียดเหยียดหยามคนอื่น หรือปัญหาที่เกิดจากการเสพสิ่งเสพติดให้โทษ หรือปัญหาทางครอบครัว ซึ่งปัญหาเหล่านี้รัฐบาลทุกรัฐบาลต่างมีนโยบายและพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาโดยตลอด ซึ่งสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ได้สะท้อนผ่านทางสังคมและตามสื่อต่าง ๆ ในแต่ละวัน โดยที่เราไม่อาจปฏิเสธถึงปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ได้ และที่สำคัญกว่านั้นก็คือ ยิ่งนับวันยังมีความรุนแรงมากขึ้นและมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นในอนาคต หากองค์กรต่าง ๆ ในสังคมไม่ให้ความสนใจและช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจัง ก็ยากที่จะปฏิรูปประเทศหรือปฏิรูปสังคมให้เกิดความสงบสันติสุข ตามนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ได้กำหนดไว้

กองสารนิเทศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้แถลงสถานการณ์อาชญากรรมในรอบ ๑๒ เดือนของปีงบประมาณ ๒๕๕๘ และแนวโน้มอาชญากรรมปีงบประมาณ ๒๕๕๙ จากรายงานสรุปสถิติการรับแจ้งเหตุและการดำเนินการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เกี่ยวกับฐานความผิดคดีอาญา ในรอบ ๑๒ เดือน ปีงบประมาณ ๒๕๕๘ ซึ่งจำแนกออกเป็น ๔ กลุ่ม พบว่ากลุ่มที่ ๑ ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ มีการรับแจ้ง ๒๗,๖๐๗ ราย กลุ่มที่ ๒ ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน รับแจ้ง ๗๕,๕๕๗ ราย กลุ่มที่ ๓ ฐานความผิดพิเศษ รับแจ้ง ๓๓,๑๗๔ ราย และกลุ่มที่ ๔ คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย มีการจับกุม จำนวน ๕๒๑,๔๗๕ ราย ซึ่งในภาพรวมของการปราบปรามอาชญากรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีผลการจับกุม คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๗๐ ของคดีที่รับคำร้องทุกข์ทั้งหมด เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น^{๒๕๖}

กองสารนิเทศ ตำรวจแห่งชาติ รายงานการรวบรวมข้อมูลสถานภาพอาชญากรรมคดีอาญา ๔ กลุ่ม ปีงบประมาณ ๒๕๕๙ สรุปผลการวิเคราะห์และนำเสนอถึงแนวโน้มของอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในห้วงต่อไป ดังนี้ ๑) ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ในภาพรวมรับแจ้ง ๒๓,๐๑๒ คดี จับกุมได้ ๑๖,๗๗๐ คดี เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมาได้รับแจ้งลดลง ๓,๑๓๔ คดี ฐานความผิดฆ่าผู้อื่น (คดีอุกฉกรรจ์), พยายามฆ่า และทำร้ายร่างกาย สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการทะเลาะวิวาทและเมาสุรา ๒) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ในภาพรวมรับแจ้ง ๖๗,๗๔๕ คดี จับกุมได้ ๓๕,๐๔๔ คดี เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมาได้รับแจ้งลดลง ๙,๘๖๘ คดี ฐานความผิดที่มีการรับแจ้งมากที่สุดคือลักทรัพย์ ๓) ความผิดพิเศษ ในภาพรวมรับแจ้ง ๒๒,๖๒๑ คดี จับกุมได้ ๑๐,๔๓๕ คดี เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมาได้รับแจ้งลดลง ๖,๗๔๑ คดี ๔) คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ภาพรวมจับกุมได้ ๔๓๔,๒๐๑ คดี เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมาได้รับแจ้งลดลง ๕๒,๓๓๗ คดี^{๒๕๗}

^{๒๕๖} <https://www.facebook.com/saranitet.police/posts/๑๐๔๘๕๓๘๓๔๑๘๖๓๐๓๖> สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๐

^{๒๕๗} <http://www.matichon.co.th/news/๓๓๗๐๘๔๕เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๐>

จากสถิติทางคดีอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในประเทศไทยประกอบกับแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต เมื่อวิเคราะห์ดูแล้วพบว่า คดีความดังกล่าว เป็นคดีความที่เกิดจากการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของคนอื่น ทำให้บุคคลผู้ถูกละเมิดและผู้ถูกละเมิดตกอยู่ภายใต้แห่งความซึมเศร้าทางจิตใจ เกิดความหวาดกลัว เกิดความระหว่าตระแวงอยู่ตลอดเวลา ภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นนี้ จึงมีหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนเพื่อบำบัดขัดเกลาเยียวยาทั้งสภาพร่างกายและสภาพจิตใจของบุคคลดังกล่าว เพื่อให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

ดังนั้น เมื่อก้าวถึงสภาพปัญหาและแนวทางในการขัดเกลาทางสังคม สิ่งหนึ่งที่สำคัญและไม่ควรมองข้าม นั่นก็คือ โครงสร้างทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างทางเศรษฐกิจ โครงสร้างทางการศึกษา โครงสร้างทางการเมือง เพราะโครงสร้างดังกล่าว เสมือนห่วงโซ่ที่เชื่อมโยงกันยากที่จะแยกออกจากกันได้ เมื่อโครงสร้างหนึ่งมีปัญหาอีกโครงสร้างหนึ่งย่อมกระทบไปด้วย และส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชน “ซึ่งสอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน ที่กำลังเผชิญกับปัญหาวิกฤตการณ์ความขัดแย้งที่มีความซับซ้อน และมีความเป็นพลวัตสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ อันเกิดจากการสะสมของความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางสังคม (Structural Violence) ผสานกับความรุนแรงทางวัฒนธรรม (Cultural Conflict) ที่ให้ความชอบธรรมกับความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงทางตรง การขยายตัวของความขัดแย้งที่เจริญเติบโตควบคู่ไปกับยุทธศาสตร์และเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ ซึ่งเกิดจากการที่รัฐใช้กลไกทางเศรษฐกิจเป็นตัวขับเคลื่อน จนทำให้ประชาชนในชนบทคนด้อยโอกาส และคนยากจนถูกยึดเหยียดสถานะของการเป็นคนชายขอบของสังคม โดยที่ไม่มีสิทธิ์เลือก สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้ผสมรวมตัวกันจนกลายเป็นวิกฤตการณ์ความขัดแย้งในสังคมไทย ซึ่งรัฐไม่สามารถแก้ปัญหาและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง จึงก่อให้เกิดการประท้วงหรือการขัดขืนอย่างสงบ (Civil Disobedience) จนถึงขั้นใช้กำลังและความรุนแรงในการเรียกร้อง และคัดค้านอำนาจรัฐดังที่ปรากฏอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน”^{๒๗๘} อาตัม สมิต มองว่า ธรรมชาติของมนุษย์ตัดสินใจทำอะไรด้วยอารมณ์ความปรารถนา (Passion) มากกว่าด้วยเหตุผล และการจะพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น จะได้มาก็ด้วยการช่วยกันหาแนวทางให้มนุษย์รู้จักใช้อารมณ์ความปรารถนาสร้างผลที่ดีต่อสังคม^{๒๗๙}

พระวิมสน คมภีรปัญญา ไต่กล่าวถึง มายาคติความรุนแรงท่ามกลางสันติภาพโลก ไว้ดังนี้ ความรุนแรงเป็นอุปสรรคต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของมวลมนุษยชาติ ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตั้งแต่ระดับจุลภาคไปจนถึงระดับมหภาค ไม่ว่าจะเป็นการทำสงคราม การก่ออาชญากรรม การทำร้ายร่างกาย และการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งความรุนแรงเป็นอำนาจการทำลายล้างที่แฝงอยู่ในทุกสังคม ถึงแม้ว่าจะไม่มีสงครามหรือการทำร้ายกันทางตรงก็ตาม แต่ยังมีความรุนแรงในรูปของโครงสร้างและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการใช้ความรุนแรงอยู่เสมอ และปรากฏการณ์ที่คนในสังคมไม่ใช่ความรุนแรงต่อกันจึงไม่ใช่ตัวชี้วัดว่าสังคมนั้นมีสันติภาพ

^{๒๗๘} พระครูปลัดไพฑูริย์ เมธิโก (มหาบุญ), พรหมวิหาร: ธรรมแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งของสังคมไทย วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๑ (ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม, ๒๕๕๗), หน้า ๕๖

^{๒๗๙} วิทยากร เชียงกูล, เพื่อการปฏิรูปมนุษย์และสังคมอย่างลึกซึ้ง, (กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๗), หน้า ๒๐๓.

เพราะยังมีความรุนแรงในรูปอื่นแฝงอยู่ ความเข้าใจว่าการไม่ใช้ความรุนแรงทางกายภาพถือเป็นสันติภาพจึงเป็นเพียงมายาคติของความรุนแรงที่แฝงเร้นอยู่ท่ามกลางสันติภาพที่อ่อนไหว^{๒๔๐}

จากใจความดังกล่าว เป็นการทิ้งประเด็นให้กับสังคมว่า การเรียกร้องสันติภาพหรือความเป็นอิสราภาพนั้น เป็นเพียงมายาคติ คือความเชื่อที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ トラบโดถ้ามนุษย์ยังไม่ทบทวนถึงความสำคัญของบทบาทและหน้าที่ของความเป็มนุษย์ และยอมรับความเป็นจริงของสัญชาตญาณความเป็นมนุษย์ว่า มนุษย์ทุกคนล้วนแต่มีความโลภ ความโกรธ และความหลงเป็นพื้นฐานในกลมสันดาน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นเชื่อว่า มนุษย์จะไม่สามารถพัฒนาภมสันดานหรือพัฒนาตนให้เจริญได้ ซึ่งมนุษย์ทุกคนสามารถฝึกฝนอบรมให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ดังสุภาวิตที่ว่า “ ทนโต เสฏฐโฐ มนุสเสสุ ผู้ฝึกตนได้ เป็นผู้ประเสริฐ” พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์พิเศษ ซึ่งแตกต่างจากสัตว์ทั้งหลายอื่น สิ่งที่ทำให้มนุษย์เป็นสัตว์พิเศษ ได้แก่ สึกษา หรือการศึกษา คือการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนา มนุษย์ที่ฝึก ศึกษาหรือพัฒนาแล้ว ชื่อว่าเป็น “สัตว์ประเสริฐ” เป็นผู้รู้จักดำเนินชีวิตที่ด้งามด้วยตนเอง และช่วยให้สังคมดำรงอยู่ในสันติสุขโดยสวัสดิ์^{๒๔๑} ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งปลูกฝังให้ทุกองค์กรได้ตระหนักถึงคุณธรรมจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้รู้ระเบียบของสังคม หล่อหลอมให้ยอมรับค่านิยม กฎเกณฑ์ และแบบแผนของสังคม ตลอดจนปลูกฝังบรรทัดฐานของกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ เพื่อให้มีบุคลิกภาพตามที่สังคมต้องการ หรือเรียกว่า การขัดเกลามนุษย์”^{๒๔๒} แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับสังคมว่า จะฝึกฝนอบรมหรือขัดเกลาทางสังคมอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อตัดวงจรปัญหาทางสังคมและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งก็มีนักวิชาการ นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา ต่างก็ได้ให้นิยามเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมไว้ดังนี้

ความหมายของการขัดเกลา

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่า การพัฒนาสังคมไทยหรือพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องมีการพัฒนาคนก่อน เพื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็ง ๓ ประการ คือ

๑. ความเข้มแข็งทางพฤติกรรม ได้แก่ ความขยันขันแข็งจริงจังในการทำงาน
๒. ความเข้าแข็งทางจิตใจ ได้แก่ การช่วยเหลือตนเอง ไม่รอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก

๓. ความเข้มแข็งทางปัญญา ได้แก่ ความพยายามทำด้วยตัวเอง ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ก่อให้เกิดภาวะผู้นำทางปัญญา ซึ่งเป็นผู้นำที่แท้จริงนั่นเอง

เมื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็งแล้วก็จะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้ อีกทั้งยังส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยยึดหลักธรรมเป็นแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

๑. ถือหลักทำการให้สำเร็จด้วยความเพียรพยายาม ที่เรียกว่า “หลักธรรม”

^{๒๔๐} รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ, “การบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้ยั่งยืนในประชาคมอาเซียน” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาขอนแก่น: หจก. ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๙๘.

^{๒๔๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗๕, (นครปฐม: บริษัท จ.เจริญ อินเทอร์เน็ต (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑

^{๒๔๒} อำไพรัตน์ อักษรพรหม, การขัดเกลากทางสังคมในครอบครัวไทยปัจจุบัน”, วารสารสุโขทัยธรรม ธีราช ปีที่ ๑๕, ฉบับที่ ๒ (พ.ค. - ส.ค. ๒๕๕๕), หน้า ๓๖ - ๔๑.

๒. ถือหลักเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้นเรื่องไป ทั้งทางพฤติกรรมทางจิตใจ และทางปัญญา ที่เรียกว่า “ไตรสิกขา”

๓. ถือหลักทำการทั้งหลายอย่างเร่งรัดไม่รอดเวลาด้วยความไม่ประมาท ที่เรียกว่า “หลักอัปมาทะ”

๔. ถือหลักทำตนให้เป็นที่พึ่งเพื่อพึ่งตนเองได้และเป็นอิสระ ที่เรียกว่า “หลักอิสรภาพแห่งการพึ่งตนได้”^{๒๔๓}

การขัดเกลา (Socialization) เป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม หรือการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม การหล่อหลอม การถ่ายทอด การอบรมให้รู้ระเบียบทางสังคม เป็นการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ คุณธรรม อุดมการณ์ ความคิด และบุคลิกภาพของความเป็นสมาชิกของสังคม ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผ่านทางครอบครัว การศึกษา ศาสนา และองค์กรทางสังคมต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตัวและต่อสังคม มนุษย์จึงจำเป็นต้องได้รับการอบรมสั่งสอนหรือการขัดเกลา เพื่อเป็นสมาชิกที่สมบูรณ์ของสังคม และสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข

นักวิชาการทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา และจิตวิทยา ต่างก็ให้นิยามความหมายแตกต่างกันไป เช่น คำว่า การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการทางสังคม จิตวิทยา ซึ่งมีผลให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ โดยผ่านการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ทำให้มนุษย์ได้เรียนรู้และสามารถปฏิบัติตัวให้เข้ากับสังคมได้ถูกต้อง^{๒๔๔} เป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมรวมไปถึงการพัฒนาตัวตนจนกลายเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายและมีการถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น^{๒๔๕} เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องประสบตั้งแต่เยาว์วัยจนถึงเป็นผู้ใหญ่ โดยการเรียนรู้ถึงค่านิยม กฎเกณฑ์ ระเบียบแผนผังที่สมาชิกในสังคมนั้น ๆ กำหนดไว้ เพื่อให้ความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันสามารถดำเนินต่อไปได้ด้วยดี ดังนั้นการขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิต ระเบียบ บรรทัดฐาน ที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต^{๒๔๖} เพื่อปรับมาตรฐาน ทักษะ แรงจูงใจ เจตคติ และพฤติกรรมของบุคคลให้สอดคล้องกับบทบาทที่เหมาะสมและพึงปรารถนาของสังคมปัจจุบันและอนาคต^{๒๔๗} การขัดเกลาทางสังคมในฐานะที่เป็นกระบวนการที่มนุษย์ควรศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างเหมาะสม^{๒๔๘} การเรียนรู้ในสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

^{๒๔๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมกับไทย ในสถานการณ์ปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๑), หน้า ๒๙ - ๓๑.

^{๒๔๔} จานง อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๕๑.

^{๒๔๕} งามพิศ สัตว์สงวน, สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาครอบครัวญวน, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๒๙.

^{๒๔๖} Broom, Leonard and Zelznick Phillip, *Sociology*, (New York: Harper and Row, ๑๙๗๗), P ๓๙.

^{๒๔๗} Hetherington, E. M. and Parke, R. D., *Child Psychology: A Contemporary Viewpoint*, (Tokyo: McGraw-Hill, ๑๙๗๘), p ๔๑๙.

^{๒๔๘} Elkin, F. “The Child and Society”, ๕th ed. (New York: Random House, ๑๙๘๙), P. ๑๒๗.

มีวัตถุประสงค์เพื่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง และเพื่อเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพของคนให้เป็นที่ตามที่ต้องการของสังคม ตลอดจนจนเป็นการสร้างความเป็นตัวตนให้กับตนเอง เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม^{๒๔๙} จากความหมายของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ได้นำเสนอในเบื้องต้น สรุปได้ว่า การขัดเกลาทางสังคม คือกระบวนการ (Process) ที่สังคมหรือกลุ่มได้อบรมสั่งสอน ผู้ที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้และรับเอาระเบียบวิธีกฎเกณฑ์ ความประพฤติ และค่านิยมต่าง ๆ ที่กลุ่มได้กำหนดไว้เป็นระเบียบของความประพฤติและความสัมพันธ์ของสมาชิกของสังคม เพื่อปรับทัศนคติ ค่านิยม คุณค่า อุดมคติ ศีลธรรมจรรยา และกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนทางทางสังคม พัฒนาตัวตนและบุคลิกภาพทางด้านสังคม เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มและเกิดดุลยภาพในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคม

หลักธรรมกับการขัดเกลาสังคม

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ว่าด้วยเรื่องของเหตุที่ทำให้ กรรมที่ได้รับผล เช่นเดียวกับที่มาของปัญหาทางสังคม ล้วนแต่มีสาเหตุมาจากการกระทำของมนุษย์ทั้งนั้น ทำให้ความเป็นอยู่ของสมาชิกในสังคมตกอยู่ภายใต้แห่งความไม่ปลอดภัยในการดำเนินชีวิตและทรัพย์สินเงินทอง ดังนั้นหากสถาบันศาสนา หรือพระพุทธศาสนานำเอาหลักการและวิธีการตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาช่วยขัดเกลาสังคม เชื่อว่าจะช่วยลดภาวะปัญหาทางสังคมได้ไม่มากก็น้อย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นทุกภาคส่วนต้องเปิดใจ และเปิดโอกาสที่จะน้อมนำหลักธรรมไปประพฤติให้ถูกต้องตามสัมมาปฏิบัติ เพราะหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนานั้น ล้วนแต่มีคุณน่านับการในการฝึกฝนอบรมและขัดเกลาทั้งด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจและด้านปัญญา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล จนกระทั่งความเป็นของสังคมให้มีความสมบูรณ์

สาราณียธรรม เป็นหลักธรรมหนึ่งที่จะช่วยขัดเกลาสังคมให้เกิดความรักความสามัคคี สร้างจิตสำนึกในความเป็นมนุษย์ร่วมโลกเดียวกัน ด้วยความระลึกรู้ถึงกันอยู่เสมอเมื่อจะคิด พูดหรือกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันจะนำมาซึ่งปัญหาและการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นของสมาชิกในสังคม เพราะคำว่าสาราณียธรรม นั้น ได้มีนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้นิยามไว้ดังนี้

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อธิบายถึงหลักสาราณียธรรม ๖ ไว้ว่า สาราณียธรรม เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน, ประกอบไปด้วย ๑. เมตตากายกรรม ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๒. เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๓. เมตตามโนกรรม ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่ประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน ๔. สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอย

^{๒๔๙} ศิริรัตน์ แอดสกุล, สถาบันครอบครัว: พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๘๕.

บริโศกทั่วกัน ข้อนี้ใช้อุปภูวนัตโถกก็ได้ ๕.ศีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตตั้งงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ และ ๖. ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา ธรรม ๖ ประการนี้มีคุณ คือ เป็นสาราณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกนึก เป็นปิยกรรม ทำให้เป็นที่รัก เป็นศรุกรณ์ ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ ความกลมกลืนเข้าหากันเพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๒๙๐}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า สังคมของเราถือกันว่าเป็นสังคมประชาธิปไตย แต่มักพูดกันอยู่แต่เรื่องรูปแบบ เรื่องระเบียบ เรื่องกฎกติกา ซึ่งแม้จะสำคัญ ก็เป็นเพียงด้านเดียว เราไม่ค่อยพูดกันถึงเนื้อหาสาระทางนามธรรม ถ้าเราไม่มีคุณธรรม จะเกิดความสามัคคีเป็นสังคมประชาธิปไตยที่ดีได้อย่างไร ถ้าเป็นประชาธิปไตยแบบแย่งชิงกัน ก็อ่อนแอ แล้วก็ไปไม่ไกล สังคมประชาธิปไตย ต้องเป็นสังคมที่มีความพร้อมเพียงสามัคคีเพราะว่าหลักการสำคัญของสังคมประชาธิปไตยนั้น คือ การจัดสรรให้หมู่มนุษย์ในสังคม อยู่กันด้วยดีมีความสุข การที่เราจะเป็นประชาธิปไตยและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขนั้น ต้องมีหลักสาราณียธรรม ๖ เราในฐานะสมาชิกของสังคมต้องสำรวจตัวเอง และนำไปสำรวจสังคมทั้งหมด^{๒๙๑} หลักสำคัญในการนำสาราณียธรรมไปปฏิบัติแล้วจะเกิดประโยชน์ ดังนี้

๑. สาราณียะ ทำให้ระลึกถึงกันในแง่ดี
๒. ปิยกรรมะ ทำให้เกิดความรักใคร่ปรองดองกัน
๓. ศรุกรณะ ทำให้เกิดความเคารพมีสัมมาคารวะต่อกัน
๔. สังคหะ ทำให้เกิดการสงเคราะห์เกื้อกูลกัน
๕. อวิวาทะ ทำให้เกิดความไม่วิวาทบาดหมางกัน
๖. สามัคคียะ ทำให้เกิดความพร้อมเพียงสมัครสมานสามัคคีกัน
๗. เอกีภาวะ ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๒๙๒}

หลักสาราณียธรรมเป็นหลักการใหญ่ที่ก่อให้เกิดเอกภาพหรือภราดรภาพ เป็นหลักการที่จะทำให้เกิดความประสานพร้อมเพียงสามัคคีและผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักธรรมนี้มีสาระสำคัญอยู่ที่ ช่วยให้สังคมอยู่ด้วยกันด้วยความรัก ความเมตตา ปราศจากการเบียดเบียนกันทางร่างกายด้วยการทำร้ายร่างกายของผู้อื่นได้รับความลำบากทุพพลภาพ หรือสูญเสียชีวิต อันเกิดจากการทะเลาะวิวาทกันทางวาจา หรือคิดอาฆาตพยาบาท ไม่หวังลาภหรือประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม โดยยึดมั่นและปฏิบัติตามกฎ ระเบียบข้อบังคับที่สังคมส่วนใหญ่มีความเห็นชอบต้องพร้อมกัน อันเป็นเครื่องผูกพันสมาชิกในสังคมมีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน การร่วมมือกันและอยู่ร่วมกัน

^{๒๙๐} ดูรายละเอียดใน ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๗/๒๕๗.

^{๒๙๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ปัญหาขัดแย้งในโลก แก้ได้ด้วยกฎวินัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (นครปฐม: จ.เจริญอินเตอร์พรีน (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๒ – ๒๙.

^{๒๙๒} พระมหาธรรมรัต อริยมโม, (ยศขุน), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

ด้วยดี จะต้องใช้ปัญญาตั้งอยู่บนพื้นฐานของเมตตา หมายความว่าใช้ปัญญาโดยมีเมตตาประกอบหลักของความเป็นเอกภาพอันหนึ่งอันเดียวกันนี้เรียกว่า สาราณียธรรม

ประโยชน์การขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคมก็เพื่อสร้างประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกของสังคมมีหลักยึดมั่นนั้นก็คือ หลักคุณธรรม จริยธรรมตามหลักการทางพระพุทธองค์ ได้แก่ ศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ด้วยดี บุคคลที่จะเข้ามามีบทบาทและทำหน้าที่ในการพัฒนาสังคมให้น่าอยู่ยิ่งขึ้น ประกอบไปด้วย คณะสงฆ์ที่ทำหน้าที่ชี้แนะแนวทางสัมมาปฏิบัติ ด้วยการถ่ายทอดลักษณะคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ประกอบกับการออกนโยบายของรัฐบาลที่เอื้อต่อการเสริมสร้างจิตใจของประชาชนที่ไปทางด้านระบบการศึกษา คือกระทรวงสาธารณสุข และที่สำคัญคืออบรมปลูกฝังด้วยการส่งเสริมผ่านสื่อสาธารณะ^{๒๙๓} ในทัศนะทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม ก็คือ เพื่อส่งเสริมและขัดเกลาทางพฤติกรรมด้านกาย วาจา และใจ อันเป็นพื้นฐานในการได้มาซึ่งความสุข^{๒๙๔} ซึ่งสัมพันธ์กับระดับความเป็นอยู่ การครองชีพ สภาพแวดล้อม และความพร้อมหรือความแก่กล้าสุขงอมแห่งอินทรีย์ของบุคคล^{๒๙๕} เมื่อวิเคราะห์ถึงหลักการและกระบวนการตามสารานียธรรม ที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้น ก็เพื่อสร้างประโยชน์สุขที่สังคมกำลังเรียกร้องหรือแสวงหาอยู่ ๓ ระดับด้วยกัน กล่าวคือ ประโยชน์สุขปัจจุบัน ประโยชน์สุขในเบื้องหน้า และประโยชน์สุขสูงสุด^{๒๙๖} สูงสุด^{๒๙๖}

ประโยชน์สุขในปัจจุบัน (ทิฐฐัมมิกัตถะ) การเข้าใจถึงเรื่องเป้าหมายการอยู่ร่วมกันทางสังคม เป็นประโยชน์สุขในระดับต้นตามหลักความต้องการของมนุษย์อันได้แก่ ปัจจัย ๔ ซึ่งเป็นเรื่องของวัตถุ เช่น การมีสุขภาพที่ดี ร่างกายที่แข็งแรงและสมบูรณ์ ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย สุขสบายใช้การได้ดี การมีทรัพย์สินเงินทอง การงานดำรงชีพด้วยอาชีพสุจริตเป็นหลักฐานสามารถพึ่งตนเอง จัดหา ใช้จ่าย และเก็บออม การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์สถานะทางสังคมเป็นที่ยอมรับ มีกัลยาณมิตร การมีครอบครัวที่สมบูรณ์และเป็นสุข ประโยชน์สุขในระดับต้นนี้ตรงกับศัพท์เฉพาะที่เรียกว่า “ทิฐฐัมมิกัตถะ” คือ ประโยชน์ปัจจุบัน อันถือว่ามนุษย์จะขาดไม่ได้ เพราะถือเป็นฐานที่มั่นคงต่อการดำเนินชีวิตต่อไปในภายภาคหน้า ซึ่งทุกคนต้องพัฒนาตน เพื่อให้เกิดความรู้ความสามารถเพื่อความความสุขของตน^{๒๙๗}

^{๒๙๓} พระภิกษุวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), **คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร: กราฟิการ์ตพริ้นติ้ง, ๒๕๕๕), หน้า ๒๖๘.

^{๒๙๔} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร), **หลักพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๒๙๕.

^{๒๙๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๕๙๕.

^{๒๙๖} พุ.จ. (ไทย) ๓๐/๑๕๔/๔๘๗.

^{๒๙๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ชีวิตที่สมบูรณ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ระฆังทอง, ๒๕๕๙), หน้า ๑๘-๒๐.

ประโยชน์สุขในอนาคต (สัมปรายิกัตถะ) แม้มนุษย์จะพัฒนาปัญญาจนสามารถบรรลุประโยชน์สุขในระดับต้นมาได้ แต่เชื่อว่าเพียงพอ โดยยังมีข้อบกพร่อง คือ ยังรู้สึกไม่ปลงใจเต็มที่ เช่น แม้มีทรัพย์สินเงิน แต่ยังไม่รู้สึกปลอดภัย ห่วงกังวล และแม้ว่ามียศ มีตำแหน่ง แต่ยังคงไม่แน่ใจว่าเป็นที่ยอมรับในสังคมหรือไม่ จึงกลายเป็นว่า สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นของเทียม เช่น เกียรติยศ ความเคารพ ทำให้เกิดเป็นปมในใจ ทำให้ไม่ได้สุขที่แท้จริง จึงเกิดเป็นปัญหาขึ้นมา เพราะความไม่เต็มอ้อม ไม่โปร่งโล่ง ระวังอิจฉาริษยา และความรู้สึกไม่มั่นใจในตนเอง

เมื่อเป็นเช่นนี้ การพัฒนาปัญญาจนสามารถบรรลุประโยชน์สุขระดับที่สองจึงมีความจำเป็น การพัฒนาปัญญาเพื่อให้ได้ประโยชน์ในขั้นนี้เป็นเรื่องของจิตใจที่ลึกซึ้งลงไป เรียกว่าประโยชน์ที่เลยจากตามองเห็น (ด้านนามธรรม) หรือเลยไปข้างหน้าไม่เห็นเป็นรูปธรรมต่อหน้าต่อตา เรียกว่า “สัมปรายิกัตถะ”^{๒๙๘} เช่น ความมีชีวิตที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ การที่เราได้ช่วยเหลือผู้อื่นได้ทำประโยชน์ให้แก่เพื่อนมนุษย์ เมื่อใดที่นึกถึงขึ้นมา ว่าได้ทำชีวิตให้มีคุณค่า ได้ใช้ชีวิตอย่างมีประโยชน์จะทำให้จิตใจและมีความสุขอีกแบบหนึ่ง^{๒๙๙}

ประโยชน์สุขสูงสุด (ปรมัตถะ) การรู้และเข้าใจถึงความเป็นจริงของชีวิต การทำใจยอมรับในเรื่องของความไม่มั่นคงถาวรของชีวิตที่ล้วนแต่เป็นของไม่เที่ยง ล้วนแต่เป็นทุกข์ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแต่เป็นสมมติบัญญัติ และสามารถระงับโลภะกิเลส โทสะกิเลส และโมหะกิเลสได้ ซึ่งกิเลสดังกล่าวเป็นพื้นฐานแห่งการทะเลาะวิวาทและนำมาซึ่งปัญหาทางสังคม

หลักการนี้ จะเป็นการเสริมแรงหรือช่วยขัดเกลาสังคมเพื่อลดปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ทำให้สังคมมีความน่าอยู่มากขึ้น เมื่อสมาชิกทางสังคมมีจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ มีธรรมประจำใจเกิดขึ้นในจิตใจ คือ ความเมตตา กรุณา จะคิด จะพูด หรือจะกระทำการสิ่งใดโดยอมตระหนักและป้องกันพฤติกรรมหรือการแสดงออกในทางไม่เหมาะสม อันจะนำไปสู่หนทางแห่งการปิดกั้นในการสร้างสรรค์ ประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่นที่อยู่ในสังคม เนื่องจากประโยชน์ที่สังคมพึงแสวงหาทั้ง ๓ ระดับนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความรักใคร่ชอบ หรือความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พระพุทธศาสนาจึงได้มีการจำแนกประโยชน์ไว้อีกแนวหนึ่ง โดยแบ่งเป็น ๓ อย่าง เช่นกัน คือ อัตตัตถะ ประโยชน์ตนปรตถะ ประโยชน์ผู้อื่น และอุภยัตถะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย^{๓๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายขยายความเกี่ยวกับประโยชน์ดังกล่าวว่า

๑. อัตตัตถะ ประโยชน์ตน คือ การบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตของตน ได้แก่ประโยชน์ ๓ อย่างในหมวดก่อน ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ซึ่งเป็นผลเกิดขึ้นแก่ตนโดยเฉพาะ เน้นการพึ่งตนได้ในทุกระดับเพื่อความไม่ต้องเป็นภาระแก่ผู้อื่น หรือถ่วงหมู่คณะ และเพื่อความเป็นผู้พร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นบำเพ็ญกิจต่าง ๆ อย่างได้ผลดี โดยมีคุณธรรมที่เป็นแกนนำเพื่อการบรรลุประโยชน์ตนนี้ คือ ปัญญา

๒. ปรตถะ ประโยชน์ผู้อื่น หรือประโยชน์ท่าน คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนผู้อื่น ให้บรรลุประโยชน์ หรือเข้าถึงจุดหมายแห่งชีวิตของเขาในระดับต่าง ๆ ประคับประคองให้เขาสามารถ

^{๒๙๘} คูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๖/๑๓๗,๑๘๗/๑๔๘.

^{๒๙๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **ชีวิตที่สมบูรณ์**, หน้า ๒๗.

^{๓๐๐} อ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๔๕,๔๖,๕๕,๗๒/๘,๙,๒๑๘,๒๙๑-๒๙๒.

พึ่งตนเองได้ หมายถึงประโยชน์ ๓ อย่างในหมวดก่อนที่เกี่ยวข้องกับคนอื่น เป็นผลเกิดขึ้นแก่คนอื่น นอกจากตัวเราโดยมีคุณธรรมที่เป็นแกนนำที่จะให้บรรลุผลข้อนี้ คือ กรุณา

๓. อุภยัตถะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย หรือประโยชน์ร่วมกัน ได้แก่ประโยชน์ ๓ อย่างในหมวดก่อนที่เป็นผลเกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและคนอื่น ๆ หรือแก่สังคม แก่ชุมชนอันเป็นส่วนรวม เช่น ประโยชน์ที่เกิดจากของกลางและกิจส่วนรวม โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่อันเอื้ออำนวยแก่การปฏิบัติเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ และการบำเพ็ญปรีตถะของทุก ๆ คน คุณธรรมที่เป็นแกนนำที่จะให้บรรลุจุดหมายนี้ คือ วินัยและสามัคคี^{๓๐๐} จากข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์สูงสุดในทัศนะของพระพุทธศาสนา ที่ได้นำเสนอไว้ในเบื้องต้น เป็นการชี้แนะแนวทางให้สมาชิกทางสังคมได้ดำเนินตามเป็นการสร้างแสวงหาความสุขเพื่อสร้างประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นที่เอื้อไว้ให้ได้ ทั้งประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์เบื้องหน้า และประโยชน์สูงสุด ซึ่งประโยชน์ที่บุคคลพึงแสวงหาทั้ง ๓ ระดับนี้ สัมพันธ์กับระดับความเป็นอยู่การครองชีพ สภาพแวดล้อม และความพร้อมของสมาชิกในสังคม และมีส่วนเกี่ยวข้องกับความรู้สึกชอบ หรือความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พระพุทธศาสนาจึงมีการจำแนกประโยชน์ไว้อีกแนวหนึ่ง โดยแบ่งเป็น ๓ อย่าง เช่นกัน คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย เพื่อสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในสังคม

สรุป

การขัดกลางสังคมตามหลักสาราณียธรรม เป็นการนำเสนอมุมมองหรือกระบวนการในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกทางสังคม เพื่อสร้างสันติสุขและลดภาวะปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งหลักสาราณียธรรม ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ที่เราควรประพฤติปฏิบัติต่อกัน ในฐานะเป็นเพื่อร่วมโลกหรือสังคมเดียวกัน ดังนั้นเมื่อจะคิด จะพูด หรือจะกระทำอะไรก็ตาม ควรไตร่ตรองและพิจารณาถึงผลกระทบที่บุคคลอื่นจะได้รับไม่ว่าจะเป็นผลดี หรือผลเสีย เพื่อสร้างความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะและให้ระลึกรู้ถึงกัน ดังนั้นการขัดกลางสังคมเพื่อให้เกิดความสงบสันติสุขต้องเริ่มตั้งแต่การขัดกลางที่ปัจเจกบุคคลก่อนเป็นพื้นฐาน ด้วยการทำให้คนอื่นเกิดความศรัทธาและเลื่อมใสในตัวเราก่อน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคคลอื่นยอมรับและพร้อมที่จะปฏิบัติตาม นั่นก็คือ

อยู่ด้วยกันด้วยความเมตตาทางกาย กล่าวคือ การกระทำที่ปราศจากความรุนแรง การทะเลาะวิวาท อันจะก่อให้เกิดความสูญเสียด้านทรัพย์สินและชีวิตหรือทำให้ชีวิตตกอยู่ภายใต้แห่งทุกข์ทรมาน อันไม่พึงประสงค์ทางสังคม ควรอยู่ด้วยกันด้วยความรักความเอ็นดู มีน้ำใจช่วยเหลือเอื้อเฟื้อต่อกัน ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาและมีความกระตือรือร้นในการช่วยกันแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ต่างคนต่างเคารพนับถือซึ่งกันและกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง เพื่อเพิ่มความรักความสามัคคี โดยใช้คำพูดที่สุจริตเป็นสื่อในการประสานความร่วมมือร่วมใจกัน ด้วยการให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อสังคม ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันขณะส่วนหนึ่งมาจากการพูดคำเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด และพูดเพื่อเจ้อเหลวไหล นำมาซึ่งปัญหาการทะเลาะวิวาทกันของสมาชิกในสังคม ดังนั้นจึงต้องแก้ด้วยวิสุจริต เพื่อให้สังคมสามัคคีปรองดองเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชวนให้ระลึกรู้ถึงกันแต่ในทางที่ดี ประกอบกับการตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สังคม มองสังคมในแง่ดี ด้วยการเสียสละมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน คือ เมื่อได้สิ่งใด

^{๓๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๕๙๙ - ๖๐๐.

มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวังไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือมีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือวินัยที่สังคมส่วนมากยอมรับและปฏิบัติร่วมกัน ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของสังคม มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา เพื่อความสิ้นไปของปัญหาทางสังคม เมื่อสังคมยึดถือและปฏิบัติตามร่วมกัน ทั้งกาย วาจา ใจ รู้จักเสียสละ อยู่ในกฎระเบียบเดียวกัน ด้วยความเห็นที่ถูกต้อง ย่อมทำให้สังคมมีความสุข

การขัดเกลาทางสังคม เป้าหมายก็คือ สร้างความสุขให้เกิดขึ้นในสังคม โดยปราศจากความรุนแรงหรืออาชญากรรมอันเป็นปัญหาที่สมาชิกในสังคมต้องรับผิดชอบร่วมกันในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อนึ่ง การขัดเกลาทางสังคมตามหลักพุทธธรรม ก็เพื่อสร้างประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นในสังคม โดยการส่งเสริมสมาชิกของสังคมให้มีหลักคุณธรรม จริยธรรม ในการดำเนินชีวิตและเพื่อประโยชน์สุขทั้งในปัจจุบัน อันถือว่ามนุษย์จะขาดไม่ได้ เพราะถือเป็นฐานที่มั่นคงต่อการดำเนินชีวิตต่อไปในภายภาคหน้า ซึ่งทุกคนต้องพัฒนาตน เพื่อให้เกิดความรู้ความสามารถ เพื่อความสุขของตน

ในขณะที่เดียวกัน แม้สังคมจะพัฒนาปัญญาจนสามารถบรรลุประโยชน์สุขในระดับต้นมาได้ แต่เชื่อว่าเพียงพอ โดยยังมีข้อบกพร่อง คือ ยังมีความรู้สึกไม่ปลอดภัยทรัพย์สินเงิน จึงกลายเป็นว่า สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นของเทียม เช่น เกียรติยศ ความเคารพ ทำให้เกิดเป็นปมในใจ ทำให้ไม่ได้สุขที่แท้จริง จึงเกิดเป็นปัญหาขึ้นมา เพราะความไม่เต็มอิม ระวังอิจฉาริษยา และความรู้สึกไม่มั่นใจในตนเองและสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้ การพัฒนาสังคมให้เกิดความสงบสุขในอนาคต จึงจำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องของจิตใจ กล่าวคือ เรื่องคุณธรรม จริยธรรมในการอยู่ร่วมกันของสังคม เช่น การที่เราได้ช่วยเหลือผู้อื่น ได้ทำประโยชน์ให้แก่เพื่อนมนุษย์ เมื่อต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างปฏิบัติเช่นนี้ สังคมในอนาคตย่อมมีความสุข

การกระทำดังกล่าว เป็นการสร้างประโยชน์สุขให้แก่ตนเองคนรอบข้างและสังคมให้ได้รับความสุขอย่างอิมเอิบเต็มใจ กล่าวคือ ความสุขที่เกิดจากประโยชน์ตน คือ การบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตของตน เป็นการพึ่งตนได้ในทุกระดับเพื่อความไม่ต้องเป็นภาระแก่ผู้อื่น หรืออ้วงหมู่คณะ และเพื่อความเป็นผู้พร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นบำเพ็ญกิจต่าง ๆ อย่างได้ผลดี โดยมีคุณธรรมที่เป็นแกนนำเพื่อการบรรลุประโยชน์ตน และพร้อมที่จะสร้างประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น ซึ่งเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนผู้อื่นให้บรรลุประโยชน์ตาม และสร้างประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นแก่ส่วนรวมหรือประโยชน์สุขแก่สังคม จากข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์สูงสุดในทัศนะของพระพุทธศาสนา ที่ได้นำเสนอไว้ในเบื้องต้นเป็นการชี้แนะแนวทางให้สมาชิกในสังคมแสวงหรือสร้างประโยชน์ที่เอาไวให้ได้ ทั้งประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์เบื้องหน้า และประโยชน์สูงสุด ซึ่งประโยชน์ที่บุคคลพึงแสวงหาทั้ง ๓ ระดับนี้ สัมพันธ์กับระดับความเป็นอยู่การครองชีพ สภาพแวดล้อม และความพร้อมของสมาชิกในสังคม และมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสุขหรือความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พระพุทธศาสนาจึงมีการจำแนกประโยชน์ไว้อีกแนวทางหนึ่ง โดยแบ่งเป็น ๓ อย่าง เช่นกัน คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย เพื่อสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในสังคม

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙.
- งามพิศ สัตว์สงวน, สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาครอบครัวญวน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมกับไทย ในสถานการณ์ปัจจุบัน, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑.
- _____ . พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมนุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗๕, นครปฐม: บริษัท จ.เจริญอินเตอร์พรีน (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๕๔.
- _____ . ชีวิตที่สมบูรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ระฆังทอง, ๒๕๔๙.
- _____ . ปัญหาขัดแย้งในโลก แก้ได้ด้วยกฐิน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, นครปฐม: จ.เจริญ อินเตอร์พรีน (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๕๔.
- พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์, กรุงเทพมหานคร: กราฟิการ์ตพรีนติ้ง, ๒๕๔๕.
- วิทยากร เชียงกุล, เพื่อการปฏิรูปมนุษย์และสังคมอย่างลึกซึ้ง, กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๗.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล, สถาบันครอบครัว: พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร), หลักพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, นครปฐม: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระครูปลัดไพฑูริย์ เมธิโก (มหาบุญ), พรหมวิหาร: ธรรมแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งของสังคมไทย วรสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม, ๒๕๕๗.
- รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ, “การบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้ยั่งยืนในประชาคมอาเซียน” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาขอนแก่น: หจก. ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๕๘.
- อำไพรัตน์ อักษรพรหม, การขัดเกลาทางสังคมในครอบครัวไทยปัจจุบัน”, วรสารสุโขทัยธรรมิกราช ปีที่ ๑๕, ฉบับที่ ๒ พ.ค. - ส.ค. ๒๕๔๕.
- พระมหาธรรมรัต อริยมโม, (ยศขุน), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.